

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

В. В. Ліпсон
М. Л. Бабак
О. М. Семененко

ЛАБОРАТОРНІ РОБОТИ З ХІМІЇ ПРИРОДНИХ НИЗЬКОМОЛЕКУЛЯРНИХ СПОЛУК

Навчально-методичний посібник

Харків – 2017

УДК 547.9/.8:615
ББК 24.239
Л 61

Рецензенти:

Н. М. Колос – доктор хімічних наук, професор, професор кафедри органічної хімії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
Л. А. Шемчук – доктор хімічних наук, професор, завідувач кафедри органічної хімії Національного фармацевтичного університету.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 2 від 25.02.2016 р.)*

Ліпсон В. В.

Л 61   Лабораторні роботи з хімії природних низькомолекулярних сполук : навчально-методичний посібник / В. В. Ліпсон, М. Л. Бабак, О. М. Семененко. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. – 56 с.

Посібник призначається для студентів, магістрантів, а також дослідників, які спеціалізуються в галузі органічної, фармацевтичної хімії, біохімії, технології харчових продуктів або парфумерно-косметичних засобів, а також в галузі хімічного матеріалознавства.

Лабораторні роботи охоплюють такі основні теми: виділення органічних речовин з природної сировини, розділення сумішей на індивідуальні компоненти, синтетичні трансформації природних сполук та методи доведення їх будови.

УДК 547.9/.8:615
ББК 24.9/239

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2017
© Ліпсон В. В., Бабак М. Л., Семененко О. М., 2017
© Дончик І. М., макет обкладинки, 2017

ЗМІСТ

Вступ.....	5
Розділ 1. Природні аліфатичні карбонові кислоти та їх похідні.....	6
1.1. Левулінова кислота з картопляного крохмалю.....	7
1.2. α -ангеліколактон.....	7
1.3. Оксалатна кислота з деревини	8
1.4. Сорбінова кислота.....	9
Розділ 2. Терпеноїди	10
2.1. Синтез ментону окисненням ментолу	12
2.2. Хамазулен з гіркового полину	13
2.3. Абієтинова кислота з каніфолі	14
2.4. Склареол з шавлії	15
2.5. Синтез β -іонону з цитралю	16
2.6. Бетулін з березової кори	17
2.7. Синтез похідних бетуліну.....	18
2.7.1. Алобетулін	19
2.7.2. Алобетулон	20
2.7.3. Бетулоновий альдегід.....	20
2.7.4. Бетулонова кислота	21
2.7.5. Бетулінова кислота	22
2.8. Синтез 2-вінільних похідних тритерпеноїдів лупанового ряду. 23	
2.8.1. (<i>E</i>)-2-[(4'-хлорофеніл)метиліден]алобетулон	23
2.8.2. (<i>E</i>)-2-[(4'-метоксифеніл)метиліден]алобетулон	24
2.8.3. <i>E</i> -2-((3-(4-бромфеніл)-1-феніл-1 <i>H</i> -піразол-4-іл) метиліден)луп-20,29-ен-3-он-28-карбальдегід.....	25
2.8.4. (<i>E</i>)-2-[(4'-хлорофеніл)метиліден]алобетулін.....	25
2.8.5. <i>E</i> -2-(((3-(4-бромфеніл)-1-феніл-1 <i>H</i> -піразол-4-іл) метиліден]бетулін	26
2.9. (1 <i>S</i> ,2 <i>S</i>)- та (1 <i>R</i> ,2 <i>R</i>)-1-(4'-хлорофеніл)-2,2'- спіроциклопропілалобетулін	27
2.10. (2 <i>R</i> ,3 <i>R</i>)-3-(4'-хлорофеніл)-2,2'-спіро-оксираноалобетулін... 28	
Розділ 3. Феноли та їх похідні.....	30
3.1. Арбутин з листя толокнянки	32
3.2. Гесперидин та гесперетин зі шкірки апельсину	33
3.2.1 Кислотний гідроліз гесперидину	34
3.3. Нарингін зі шкірки грейпфруту	35
3.4. Келін з плодів амі зубної	36
3.5. Рутин і кверцетин з листя гречки.....	36
3.5.1. Кислотний гідроліз рутину.....	37
3.6. 1,8-діокси-2-ацетилнафталін з кори крушини	38

Розділ 4. Алкалоїди.....	39
4.1. Піперин з чорного перцю	40
4.2. Цитизин з термопсису.....	41
4.3. Кофеїн з чайного листа.....	42
4.4. Теобромін з порошку какао.....	43
4.5. Кофеїн із теоброміну.....	43
4.6. Соласодин з пташиного пасльону.....	43
Розділ 5. Рослинні пігменти – представники різних груп природних сполук.....	46
5.1. Хлорофіл з листя кропиви.....	48
5.2. Одержання суміші хлорофілів	49
5.3. Каратиноїд-капсантин з паприки.....	50
Література.....	52
Додаток.....	53